

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ Analize: *Dani* – novi nedjeljnik
- ◆ “Napadi na štampu u 1998.“: Godišnji izvještaj Komiteta za zaštitu novinara (CPJ)
- ◆ Zaštita autorskih prava (2): Neophodne reforme u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine
- ◆ Kodeks za štampu u Bosni i Hercegovini
- ◆ Oko monitora
- ◆ Vijesti

Novosti o medijima

Svake druge sedmice priprema
agencija SAFAX, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

◆ Novinarstvo i demokratija

◆ Mediji u tranziciji

Broj 32, Serija I

Sarajevo, 17. maj 1999.

Korak do federalne televizije

Predsjednik i podpredsjednik Vlade Federacije BiH Edhem Bičakčić i Dragan Čović uspjeli su da se 11. maja u Sarajevu na Forumu Federacije usaglase oko niza važnih pitanja za funkcionisanje ovog bh entiteta, među kojim je i preustroj sadašnje Radio-televizije BiH u Federalnu RTV. Međutim, svoj potpis na ove zaključke nije stavio podpredsjednik Čović, pravdajući se nekim “čisto tehničkim pitanjima”. Ipak, dva dana kasnije, dokument je potpisao i hrvatski predstavnik.

Po dokumentu koji su usaglasili i potpisali zamjenik Visokog predstavnika Žak Klajn i američki ambasador u BiH Ričard Kauzlarić, koji su djelovali kao posrednici, te premijer Edhem Bičakčić i njegov zamjenik Dragan Čović, predviđeno je da se na području Federacije BiH organizira javna, federalna televizija, koja treba da se uspostavi u roku šest mjeseci. Ova televizija bi trebala da preuzme najveći broj resursa sadašnje TV BiH. Takođe, u dokumentu je predviđeno i formiranje javne korporacije RTV koja bi bila na nivou države i čiji bi se značaj odlikavao u koordiniranju odnosa sa međunarodnim faktorima, odnosno kupovini i prodaji pojedinih programa. Predviđeno je da federalna TV ima dva kanala. Jedan od njih će biti pretežno na bosanskom, a drugi pretežno na hrvatskom jeziku. Dopisnička mreža bi bila zajednička.

Ni bošnjačka ni hrvatska strana nisu u potpunosti zadovoljne ovakvim rješenjem. Bošnjaci smatraju da gašenje RTV BiH kao televizije za cijelu državu oduzima Bosni i Hercegovini dio atributa državnosti, dok Hrvati sumnjaju da će u okviru federalne televizije sa sjedištem u Sarajevu moći ostvariti kroz program svoje interese. Međunarodna zajednica, s druge strane, najavljuje da će istrajati na ovakvom rješenju.

Transformacija RTV će zvanično početi kada Zakon o radio-televiziji usvoje oba doma federalnog parlamenta.

DANI - novi nedjeljnijk

Novi ritam izlaženja u nevrijeme?

Medijske institucije u pravilu nastaju nakon decenija redovnog izlaženja. Međutim, zgusnuta događanja na društvenoj i političkoj sceni takve procese mogu i ubrzati. Očito je da se upravo to desilo sa *Danima*, danas već svojevrsnom bh. medijskom institucijom. Na *Dane* se najviše poziva. Taj magazin najčešće raspiri iskru zdrave polemike. Najzad, *Dani* su najčitaniji magazin u BiH.

Nejasna je veza sa nekadašnjim *Našim danima*, osim što su to bile omladinske novine, a današnji glavni i odgovorni urednik *Dana* je izdanak sarajevske omladinske novinarske škole i generacije mladih nekonformističkih novinara, koji su prije desetak godina inicirali pluralnu medijsku scenu u BiH. Kako god, najprije mjesečnik, pa onda petnaestodnevno glasilo, u kom periodu je i stečena sadašnja reputacija, i na kraju nedjeljnijk.

Posebno prepoznatljiv detalj ovog magazina je njegovo zaglavlje sa aplikacijom čuvenog lika sa stečka koji je istovremeno supstitut za slovo "I". Zvuči naizgled paradoksalno, ali i crne fleke preko bijele podloge slova imaju svoju jasnu grafičko-estetsku funkciju. Upravo tako likovno-grafičko rješenje zaglavlja, na efektan način simbolizuje autentičnu svebosansku orijentaciju ovog magazina. Stoga u startu konstatacija, kako je napuštanje starog logotipa, te posebno premještanje lika sa stečka na početno slovo "D" – više djeluje kao promašaj nego originalan uređivački potez.

Medijski prostor Bosne i Hercegovine odskora je bogatiji za još jedan nedjeljni list: *Dani*. Samo u gami sarajevske periodike, *Dani* su peti nedjeljni list, pored *Svijeta*, *Slobodne Bosne*, *Ljiljana* i *Hrvatske riječi*.

Ilustracije radi, naš zapadni susjed Hrvatska ima ukupno osam nedjeljnih listova. SR Jugoslavija nešto više, uz napomenu kako je profil tamošnje periodike znatno raznovrsniji. Kod nas su to pretežno informativno-politička glasila. Za BiH je inače uočljiva disproporcija između broja stanovnika i broja medija. Otuda je odluka o izmjeni dinamike izlaženja *Dana* doista smjela, imajući u vidu ukupnu neveselu bh. medijsku sliku. Medijsko tržište, osim što je razdrobljeno, slabašno je i to prvenstveno kao posljedica ukupne ekonomske pustoši zemlje. Kupovna moć stanovništva je tanjušna, a istraživanja govore kako jedva 5 odsto stanovništva čita štampu.

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**

Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail:

safax-mp@bih.net.ba

<http://www.mp-institut.com/>
**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**
Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

Novi nedjeljnik – samo 5,5 odsto oglasa

Pad tiraža je izražen trend, naročito u Evropi i to posebno u državama tzv. tranzicije. Pad tiraža je značajno rezultat smanjenog oglašavanja u štampanim medijima, u korist radija, a naročito televizije. Za Evropu je donji prag 30 odsto oglasnog prostora u odnosu na ostali sadržaj novine. U Sjedinjenim Državama taj prag je 40 odsto, a optimalno je da oglašavanje zauzme čak i 60 odsto ukupnih stranica lista. Svako klizanje nadole predstavlja prijetnju gašenja lista, bez obzira na njegov tiraž. Zvuči nevjerovatno, ali nestajali su i listovi sa milionskim tiražem, upravo radi smanjenog oglašavanja. Nije u pitanju ni kvalitet komercijalne poruke, već upravo način i medij kojim se ona posreduje.

Očito je kako jednodimenzionalno, plošno oglašavanje neumitno uzmiče pred višedimenzionalnom elektronskom animacijom.

Novi nedjeljnik je štampan na 72 stranice (prethodni jubilarni stoti na 84 stranice), sa samo četiri stranice oglasa, od čega su tri klasična komercijalna oglašivača, dok su u dva slučaja politički sponzorisane stranice, tačnije jedna i po stranica. U postocima, to je 5,5 u odnosu na ukupan sadržaj magazina. I prethodni jubilarni broj, kao i raniji brojevi *Dana*, nisu sadržavali veći broj oglasa. Ovaj nepovoljan omjer nije nipošto i isključivo "privilegija" najnovijeg sarajevskog nedjeljnika. To je zajednička crta svih ovdašnjih nedjeljnika i periodike u cjelini. To je jednostavno naša opora stvarnost.

“Sedmi dan”

Kako, dakle, u odsustvu autentičnog medijskog ambijenta praviti novine i istovremeno opstati na makar i rudimentarnom medijskom tržištu?

U vrhu uvodnika duhovito naslovljenog - “Sedmi dan”, Senad Pećanin, glavni i odgovorni urednik, daje zanimljivu i izazovnu indiciju o prethodnom pažljivom osluškivanju šta su "želje i potrebe vjerovatno najzahtjevnije čitalačke publike u Bosni i Hercegovini". Osim promjene ritma izlaženja, u *Danima* su se odlučili i za prelazak na kolor štampu i visokokvalitetni novinski papir, što značajno poskupljuje projekat. Smjelost je besumnje bila i odluka da se magazin nove grafičko-dizajnerske forme štampa kod kuće.

U specijalnoj izjavi za naš servis, kolega Pećanin kaže:

“Prelazak na sedmični ritam izlaženja *Dana* rezultat je dva faktora: uvjerenja da je redakcija dostigla profesionalnu zrelost u svim segmentima za prelazak na sedmično izlaženje i opsežnih analiza više različitih opcija koje su težile ostvarivanju strateškog, poslovnog cilja - samofinansiranja magazina od prodaje tiraža i oglasnog prostora. Sve navedene analize su govorele da je najizgledniji način ostvarivanja pomenutog cilja upravo prelazak na sedmično izlaženje.”

Novi/stari sadržaj

U novim *Danima* su ostale stare i prepoznatljive rubrike: “Bosanski barometar”, “Intervju *Dana*”, “Fokus” i redovna kolumna “Riječ u Fokusu” (Mile Stojić), takođe redovan komentar “Poslije kraja” (Ivan Lovrenović), “Reagiranja”, “Hemonwood” (Aleksandar Hemon), “Historijska čitanka” (Miljenko Jergović) i dr.

Uočljiva novina je dodatak *TV Dani*, najavljen na naslovnici kao “Najkompletniji TV-vodič u BiH”, rađen pretežno u maniru tv dodataka u britanskoj štampi. Ima i pozajmica – “Tip dana” ili “Tip *Dana*” (?), s obzirom da je izvorno “Tip of the Day” (*Independent*). Duhovito je i naslovljena i sročena prva “TV kritika – Tufahije i buranije” (unutra je obrnuto - “Buranije i tufahije”!). Međutim, prije je riječ o vrsti tv barometra, pa je sintagma “Tv kritika” pomalo pretenciozna, bar

gledajući ovaj broj magazina. Zamjerka se ovaj put prije odnosi na grafičke piktograme, koji umanjeni u legendi u desnom donjem uglu gube zadani lik, pa naročito buranija asocira na raketu na lansirnoj rampi!

TV dodatak zauzima 16 središnjih stranica magazina, koje nisu “pejdžirane”, ali su ukalkulisane u ukupno 72 stranice novog nedjeljnika. Prostom računicom izvedeno, to znači da su čitaoci zaknuti za 28 stranica izvornog štiva starih *Dana*, ili više od 33 odsto.

Kvalitet vs. kvantitet

Biće vjerovatno podijeljenih mišljenja o (ne)cjelishodnosti uvođenja tv dodatka zarad redovnih tekstova. Kako god, mada reducirani u obimu, novi *Dani* sadrže kvalitetne tekstove i priloge. To se najprije odnosi na udarno plasiranu reportažu “Molitva za Kosovo”, tandem Pećanin - Gafić. Prilog je zapravo vješt miks reportaže i foto-reportaže, jer fotografije (Zijah Gafić) i potpisi pod slike čak i obimom nadmašuju tekstovni predložak, uključujući i zanimljive “antrfilee”. Reportaža zauzima punih šest strana magazina.

Ako ispisi Filipa Davida (“Iz dnevnika”) postanu redovno štivo, *Dani* su instalirali pravi magnet svojoj čitalačkoj klijenteli.

Tekst “Šta je pisac htio da kaže?” (nadaslov “Izetbegović protiv ateista”), ima elemente političkog eseja. Zanimljiv je njegov autor – Sead Jeleč, široj javnosti nedovoljno poznat. Duskora se uglavnom oglašavao u “Tribini” sarajevskog *Oslobođenja*. Svejedno, Jeleča ćemo još čitati, s uživanjem...

Ukupan dojam o 101. broju *Dana*, sažeto bi glasilo – nema pretjerane politizacije, niti izvještačenog balansiranja. Ipak, s aspekta odbrane profesije, ostaje sporna notica “Ubistvo ubice”, jer poenta kritike bombardovanja zgrade RTS, sublimirana u saopštenju Međunarodne federacije novinara (IFJ), nije bila na odbrani tv “Bastilje”, nego na osporavanju legitimiteta da se silom učutkavaju mediji. Dobro je primjetio jedan naš slovenački kolega kako je rušenje zgrade u Aberdarovoj, zapravo rušenje jednog vanjskog Miloševićevog simbola.

Dodajmo na kraju, kako su *Dani* najposjećenija bosanska stranica na internetu, koju po redakcijskim procjenama posjeti oko 20,000 čitalaca. Prevedeno, *Dani* su najtiražnije bh. štampano glasilo. Da budemo precizni, u duhu pojave novog medija – interneta – *Dani* su istovremeno i štampani i elektronski medij.

(D. Babić, Media Plan – Monitoring Centar)

“ N a p a d i n a š t a m p u u 1 9 9 8 . “ :
G o d i š n j i i z v j e š t a j K o m i t e t a z a z a š t i t u n o v i n a r a (C P J)

Površno o BiH i Hrvatskoj – iscrpno o Jugoslaviji

Unazad nekoliko brojeva donijeli smo sažet tekst o Godišnjem izvještaju Komiteta za zaštitu novinara (CPJ), uz naznaku da ćemo u narednim izdanjima *Novosti o medijima* donijeti opširniji pregled iz knjige, tradicionalnog naslova “Napadi na štampu”, uz naznaku godine za koju se izvještaj vezuje. U ovom broju smo se fokusirali na dio iz knjige koji se odnosi na BiH i njena dva susjeda – Hrvatsku i SR Jugoslaviju.

Uočljivo je kako su ovaj put BiH i Hrvatska dosta šturo predstavljene, u poređenju sa Jugoslavijom, što može biti pouzdan indikator o stanju medijskih sloboda u tim državama. Najbolje je ako ste ispušteni, kao što je slučaj sa Slovenijom i Makedonijom.

U dijelu o BiH najprije se daje opšta medijska slika zemlje u post-dejtonskom vremenu, uz konstataciju kako su uglavnom otklonjene fizičke prijetnje novinarima, ali da politički centri moći, tj. partije sa nacionalnim predznakom i dalje kontrolišu, ili imaju uticaja na većinu medija. Podvlači se kako su naročito uočljiva zastrašivanja nezavisnih novinara na lokalnom nivou. Lokalni moćnici, naime, kao instrument zastrašivanja koriste odredbe krivičnog zakona u segmentu klevete, koji čak predviđa zatvorsku kaznu do tri godine! Ovu praksu su svojevremeno osudili OSCE i IMC, tražeći da se ukinu odredbe koje sankcionišu klevetu kao krivično djelo, odnosno da se osjetljiva materija klevete i difamacije uredi po opštevažećim svjetskim standardima.

U dijelu o aktivnostima IMC, iznosi se jedan, medijskoj javnosti nedovoljno poznat detalj, kako je Kodeks za elektronske medije dijelom baziran na jednom dokumentu Američke federalne komisije za komunikacije.

Prema izvještaju CPJ, medijsku sliku Hrvatske su karakterisale brojne građanske parnice. Čak 600 tužbi je bilo pokrenuto protiv *Globusa*, *Feral Tribunea*, *Nacionala* i *Novog lista*. Odštetni zahtjevi su bili u rasponu od 15,000 do 750,000 američkih dolara. Oko 300 sporova je pokrenuto protiv novinara. U oba slučaja tužitelji su pretežno ministri i ostali vladini funkcioneri, u člancima i tekstovima identifikovani kao korupcionaši, koji putem suda traže kompenzaciju za “nanesenu mentalnu patnju”.

Ohrabruje oslobađajuća presuda u maratonskom sudskom sporu protiv Viktora Ivančića i Marinka Čulića iz *Feral Tribunea*, (za tekst: “Jasenovac – najveći hrvatski podzemni grad” iz '96.), mada sudovi u višim instancama nastavljaju da presuđuju drakonske novčane kazne protiv nezavisnih medija i novinara.

Štampani mediji su posebno hendikepirani radi monopolske pozicije kompanije za distribuciju štampe “Tisak”, koja je u tijesnoj sprezi sa vodećom političkom partijom HDZ, a kontroliše oko 70 odsto ukupne prodaje štampe u Hrvatskoj. “Tisak” jednostavno sa velikim zakašnjenjem izmiruje svoje obaveze prema listovima koje distribuiše u svojoj mreži. Tako je zaključno sa prošlom godinom “Tisak” dugovao *Nacionalu* oko 500,000 američkih dolara. Široka je lepeza kažnjavanja politički nepodobnih i neposlušnih medija i novinara u Hrvatskoj, ali je izgleda najefikasnije udariti po džepu.

Eskalacija sukoba na Kosovu s proljeća prošle godine pogoršala je inače nepovoljnu medijsku klimu u Srbiji. Inostranim novinarima, čije je izvještavanje s Kosova i o Kosovu okvalifikovano kao “antisrpsko”, uskraćene su ulazne vize. Nepodobni domaći novinari iskusili su razne nevolje – od uznemiravanja do batinjanja. Represijom se služila i Oslobođilačka vojska Kosova (OVK), naročito kidnapovanjem režimskih srpskih novinara.

Na udaru beogradskog režima posebno se našla Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) – mreža od 50 lokalnih rtv stanica, koja obuhvata 80 odsto ukupne populacije Srbije. Radio B92, kao stožer ove mreže, bio je posebno trn u oku režima. Pa ipak, u prošlogodišnjem izdavanju licenci B92 je bila među rijetkim stanicama koja je dobila makar samo privremenu dozvolu za emitovanje programa.

Sa mogućim prijetnjama vazdušnim udarima od prošle jeseni, stanje medija se dramatično pogoršalo. Nezavisni domaći novinari se optužuju za špijunažu, a lokalnim stanicama se zabranjuje re-emitovanje inostranih servisa, posebno Glasa Amerike. Vlada 8. oktobra izdaje dekret kojim se zabranjuje putem medija širenje “straha, panike i defetizma”. Nedjelju dana kasnije zatvaraju se dvije radio stanice iz mreže ANEM i tri nezavisna beogradska lista – *Danas*, *Dnevni telegraf* i *Naša Borba*.

Najzad, kao usijano žezlo na novinarske glave, na snagu stupa (20. oktobra) drakonski Zakon o javnom informisanju, koji je zapravo kodifikovao sve prethodno donesene privremene dekrete uperene protiv nezavisnih medija i novinara. Pojedini nezavisni srpski novinari kasnije su se žalili svojim zapadnim kolegama kako su njihove zemlje, predvođene Sjedinjenim Državama, bile suviše preokupirane da se kosovsko pitanje riješi političko-diplomatskim putem, dok je taj prazan zapadni hod Milošević vješto iskoristio da se na brutalan način obračuna sa nezavisnim medijima. Otuda zvuči paradoksalno, da u tradicionalnoj listi Komiteta – “Neprijatelji štampe: 10 najinkriminisanijih ličnosti svijeta u 1998 “ – nema Miloševića!

(Priredio: D.B.)

Z a š t i t a a u t o r s k i h p r a v a (2)

U ovom broju objavljujemo drugi nastavak teksta na temu zaštite autorskih prava autora prof. dr. Slavice Krnete.

Neophodne reforme u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine

Pravna oblast koja se u uporednom i međunarodnom pravu sve češće naziva pravo intelektualnog vlasništva, obuhvata pored tzv. industrijskog vlasništva (patent, žig, dizajn) i autorsko pravo kao i srodna prava. Autorska prava osiguravaju pravnu zaštitu intelektualnom stvaralaštvu na širokom području umjetnosti, književnosti i nauke, dakle, svakoj duhovnoj tvorevini bez obzira na formu i način izražavanja. Srodna prava među kojima su najvažnija prava reproduktivnih umjetnika, proizvođača fonograma, audiovizuelnih produkata i televizijskih emisija su novijeg datuma, ali su u uskoj vezi sa reprodukcijom i korištenjem autorskih djela.

U uslovima visoko razvijene i stalnim izumima obogaćivane elektronske ere, osobito u posljednjoj deceniji, kako u Evropi tako i na širokom planu, ubrzanim tempom se modernizira i na relativno visokom zaštitnom nivou harmonizira autorskoppravna zaštita.

Šta treba prvo učiniti u Bosni i Hercegovini

U svjetlu naznačenih procesa, zakonska regulacija autorskoppravne zaštite u Bosni i Hercegovini ozbiljno zaostaje za najnovijim internacionalnim trendovima i zahtjevima suvremenog života. Mi smo preuzeli skoro neizmjenjeni tekst Zakona o autorskom pravu bivše SFRJ sa novelama Zakona iz 1990. godine (Sl. list R BiH br. 2/1992 i br. 13/1994). Potrebno je naglasiti da je naš Zakon o autorskom pravu korektan zakonski tekst i da je u skladu sa osnovnim principima Revidirane Bernske konvencije iz 1971. godine kao i sa kontinentalno-evropskim konceptom autorskog prava. Temeljna rješenja ovog Zakona, osobito u odnosu na sadržaj autorskog prava (imovinska i lična prava), sloboda prenosa imovinskih prava kao i trajanje autorskoppravne zaštite predstavljaju zadovoljavajuću osnovu za tradicionalnu zaštitu autorskog prava čak i u izmijenjenim ekonomskim i političkim prilikama. Osnovni problem autorskoppravne zaštite u Bosni i Hercegovini ne predstavlja odsustvo korektno standardne zakonske osnove, već kao i u nizu drugih država, postojeću regulaciju je potrebno što hitnije modernizirati i uskladiti sa razvojnim trendovima u Evropi i svijetu. S obzirom na naše ekonomske mogućnosti proces modernizacije, a što se praktikuje i u drugim zemljama, mogao bi se odvijati u etapama. Konačno, preuzeti Zakon o autorskom pravu noveliran je 1990. godine, čime je već, u izvjesnim segmentima i započeo proces modernizacije našeg autorskog prava. U katalog zaštićenih djela uvedeni su i kompjuterski programi kao nova vrsta duhovnih stvaranja. Novelom Zakona iz 1990. uvedena je i zaštita jednog

od srodnih prava, prava umjetnika izvođača. Da bi udovoljili zahtjevima koji se urgentno postavljaju i pred našu zemlju, još u prvoj etapi postojeće revizije Zakona o autorskom pravu, potrebno je regulirati i uvesti u naš pravni sistem zaštitu i ostalih srodnih prava, bar onih koje zahtijeva Rimski konvencija iz 1961. godine, a kojoj ne možemo pristupiti dok zakonom ne zaštitimo i prava proizvođača fonograma i videograma kao i emisije radiodifuznih ustanova. Zahvaljujući isključivim pravima, koje će priznati Zakon ovim osobama, biće snažno ojačana njihova pozicija u borbi protiv piratske proizvodnje. Bez uvođenja ove zaštite neće biti moguće potpisivanje TRIPS-a (Sporazum o trgovinskim aspektima intelektualnog vlasništva) odnosno pristup WTO (Svjetska trgovinska organizacija).

Zaštita za baze podataka

Slijedeći potez zakonodavca, nužan i zbog uvijeta koje postavlja TRIPS, odnosi se na omogućavanje autorskopravne zaštite za baze podataka. Potrebno je u Zakonu već predviđeni i široko formulirani pojam zbirke kao samostalnog autorskog djela, proširiti i na bazu podataka kao što su to učinile i druge evropske zemlje.

Ostavljajući po strani druge, lakše provodive izmjene Zakona, novelom Zakona, treba uvesti novo imovinsko pravo, naime, isključivo pravo autora nekih djela, umjetnika izvođača i proizvođača fonograma za iznajmljivanje u odnosu na druge osobe koje komercijalno iznajmljuju autorska djela (kinematografska, kompjuterske programe), snimljene izvedbe i fonograme. TRIPS zahtijeva da zaštita srodnih prava iznosi 50 godina pa će se i zahtjev ugraditi u budući zakon. Ostaje i dilema da li produžiti i trajanje autorskopravne zaštite na 70 godina, kako je to učinjeno u evropskom pravu ili zadržati postojeći rok zaštite od 50 godina što je u skladu sa odredbama Bernske konvencije.

Značajne izmjene treba ugraditi u postojeći sistem građansko-pravne i kazneno-pravne zaštite zbog povreda autorskih i srodnih prava. TRIPS izuzetno insistira na uvođenju brojnih zaštitnih mjera, uključujući i efikasnu carinsku kontrolu i nadzor, koje će u cjelini pomoći u suzbijanju piratske proizvodnje i prodaje nezakonito umnoženih primjeraka djela, snimaka izvedbi, fonograma i videograma.

Autorstva djela na digitalnim tehnologijama

Predstojeću zakonsku intervenciju trebalo bi iskoristiti za fleksibilno i šire formuliranje imovinskih prava autora: pravo umnožavanja, pravo stavljanja u promet i pravo javnog saopćavanja. Ovo je neophodno da bi se u tradicionalne kontinentalno evropske pojmove iskorištavanja autorskog djela, mogli uključiti i novi oblici korištenja djela koje omogućava digitalna tehnologija.

Među pitanjima koja mogu biti riješena samo uz pomoć zakonodavca nalazi se izuzetno urgentno pitanje kolektivnog ostvarenja autorskih prava. Da bi se ovo pitanje riješilo potrebna je široka podrška zainteresovanih autora. U Bosni i Hercegovini ne postoji nijedna organizacija, koja bi se na način uobičajen u svijetu, bavila kolektivnim ostvarenjem autorskih prava. Brojna prava, koja i naš Zakon priznaje autorima, autori ne mogu realizirati bez pomoći ovih specijalnih organizacija. Samo kao primjer mogu da posluže prava autora muzičkih djela i prava reproduktivnih umjetnika. Ona kod nas postoje samo na papiru. Brojni korisnici ovih prava nikom ne plaćaju zakonom predviđenu nadoknadu. U naše vrijeme svako je u mogućnosti da komercijalno koristi ova djela i interpretacije, a autor je nemoćan, bez pomoći ovih organizacija, da sazna ko, kada i u kom obliku koristi njegovo djelo ili interpretaciju. Uvjeti pod kojim će biti moguće osnivanje i rad ovih

organizacija mogli bi se regulirati i entitetskim propisima, jer se radi samo o tehnici realizacije autorskih imovinskih prava.

Međutim, sama revizija postojećeg Zakona o autorskom pravu treba biti izvršena jedinstveno za cijelu državu, kao uostalom i regulacija ostalih segmenata intelektualnog vlasništva. Bosna i Hercegovina je međunarodno-pravno priznati subjekt, a konvencije koje je potpisala Republika Bosna i Hercegovina ostaju u važnosti i vrijede za državu Bosnu i Hercegovinu (čl. 1. st.2. Ustava BiH). Bosna i Hercegovina je članica svih temeljnih međunarodnih organizacija i potpisnica konvencija sa područja intelektualnog vlasništva. Kao potpisnica Bernske konvencije za zaštitu autorskog prava, preuzela je obavezu da će svim autorima drugih država članica, na svojoj teritoriji, osigurati istu zaštitu kao vlastitim državljanima. U duhu ovog temeljnog principa Bernske konvencije (nacionalni tretman) i naši državljani uživaju autorskopravnu zaštitu u svim zemljama članicama (preko 120 država) ove Unije na osnovu zakona kojima ta država štiti vlastite autore. Između ostalog i Sporazum o trgovinskim aspektima intelektualnog vlasništva (TRIPS) propisuje obavezu pridržavanja svih odredaba sadržanim u čl. 1. do 21. Bernske konvencije. U ovom trenutku neophodno je novelirati postojeći zakonski tekst radi implementacije odredbi TRIPS-a, što će nam omogućiti i pristup WTO. U drugoj etapi mogla bi uslijediti cjelovita revizija koja bi uzela u obzir postojeća evropska rješenja kao i ona koja su zasad u fazi pripreme. (prof. dr. Slavica Krneta)

S a m o r e g u l a c i j a m e d i j a

Kodeks za štampu u Bosni i Hercegovini

Medijske novosti prenose integralni tekst Kodeksa za štampu prihvaćen od šest novinarskih asocijacija u Bosni i Hercegovini.

Uvod

Ovaj Kodeks, izveden iz postojećih evropskih standarda novinarske prakse, ima za cilj da postavi osnove sistema samouređivanja, koji će biti smatran moralno obavezujućim za novinare, urednike, vlasnike i izdavače novina i periodičnih izdanja. Novinari i urednici će takođe poštovati općeprihvaćene principe etike i štititi profesionalni integritet novinarstva. Pored ovog Kodeksa, zakoni i druga pravila čine okvir za rad štampanih medija u Bosni i Hercegovini.

Ovaj Kodeks sadrži osnovne principe Memoranduma o razumijevanju potpisanog od Nezavisne unije profesionalnih novinara BiH, Saveza novinara BiH, Nezavisnog udruženje novinara Republike Srpske, Udruženja novinara Republike Srpske i Sindikata profesionalnih novinara Federacije BiH i kojeg je prihvatila i Udruga hrvatskih novinara u BiH.

Član 1

Opće odredbe

Novinari i njihove publikacije imaju obavezu prema javnosti da održe visoke etičke standarde u bilo kojem trenutku i pod bilo kakvim okolnostima. Dužnost je novinara i izdavača da poštuju potrebe građana za korisnim, blagovremenim i relevantnim informacijama, kao i da brane načela slobode informisanja i pravo na pravedan komentar i kritičko novinarstvo.

Štampa Bosne i Hercegovine će se pridržavati općeprihvaćenih društvenih standarda pristojnosti i poštivanja etničke, kulturne i religijske raznolikosti Bosne i Hercegovine.

Štampa će štiti prava pojedinaca dok će u isto vrijeme podržavati pravo na informaciju koja služi javnom interesu. Ovaj Kodeks treba posmatrati u svjetlu oba pomenuta značenja.

Član 2

Urednička odgovornost

Najvažnija odgovornost novinara i urednika je da osiguraju da cijeli njihov rad bude usmjeren ka poštivanju istine kao i prava javnosti da zna istinu. Novinari će u svakom trenutku obavljati svoj posao u duhu pravednosti, istinitosti i pristojnosti pri sakupljanju informacija, izvještavanju i predstavljanju mišljenja.

Plagijati, falsificiranje, namjerno prikrivanje važnih činjenica, primanje mita ili usluga, koje bi uticalo na rad izvještača ili urednika, najteži su moralni prekršaji ove profesije.

Član 3

Huškanje

Štampa će u svakom trenutku biti svjesna opasnosti koja se javlja kada mediji, namjerno ili nehotice, podstiču diskriminaciju i netoleranciju. Imajući u vidu takvu opasnost, štampa će dati sve od sebe kako ne bi huškala ili podsticala mržnju ili nejednakost na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, spola, seksualne orijentacije ili bilo koje fizičke ili mentalne bolesti ili onesposobljenosti.

Štampa neće ni pod kakvim okolnostima podsticati krivična djela ili nasilje.

Član 4

Diskriminacija

Novine i periodična izdanja moraju izbjeći prejudicirane i uvredljive aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu opredijeljenost, fizičku ili mentalnu bolest ili onesposobljenost.

Aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu opredijeljenost, fizičku ili mentalnu bolest ili onesposobljenost će se napraviti samo onda kada su u direktnoj vezi sa slučajem o kojem se izvještava.

Član 5

Tačnost i fer izvještavanje

Novine i periodična izdanja će se dobro potruditi da ne štampaju netačne, krivonavodeće i iskrivljene materijale, u vidu slika, tekstova ili drugih materijala. Slike i dokumenti ne smiju biti falsifikovani ili korišteni na krivonavodeći način, niti izdanja smiju prikrivati ili zadržavati bilo kakve važne informacije čije bi obznanjivanje moglo materijano uticati na razumijevanje publike i tumačenje objavljenog izvještaja.

Novinari i njihove publikacije imaju profesionalnu obavezu da blagovremeno isprave bilo koju objavljenu informaciju za koju se utvrdi da je netačna. Izvinjenje i/ili ispravka će biti objavljeni sa dužnim isticanjem.

Novina ili periodično izdanje će uvijek izvještavati istinito i tačno o ishodu radnje poduzete u vezi s klevetom u koju su bili uključeni.

Novinar će izvještavati samo na osnovu činjenica čije je porijeklo novinaru poznato.

Kod izvještavanja i komentiranja kontroverze, novine i periodična izdanja će se potruditi da saslušaju i predstave sve strane u sporu. Ukoliko jedna strana u kontroverzi odbije da se stavi na raspolaganje novinaru, publikacija može opravdano navesti ovo odbijanje u svom izvještaju.

Član 6

Komentar, pretpostavka i činjenica

Novine i periodična izdanja, iako slobodni da izraze svoja gledišta, moraju napraviti jasnu razliku između komentara, pretpostavke i činjenice.

Član 7

Mogućnost odgovora

Pravo na odgovor će se proširiti na relevantne osobe ukoliko publikacija koja je u pitanju odluči da takav korak doprinosi tačnosti i nepristranosti. Ukoliko je ikako moguće, biće stavljena na raspolaganje mogućnost neposrednog odgovora u istom izdanju publikacije u kojem je i optužba.

Član 8

Krivo predstavljanje

Novinari će koristiti samo pravedna sredstva da dođu do vijesti, dokumenata ili fotografija. Krivo predstavljanje nečijeg identiteta ili namjera, ili korištenje mahinacija da se dođe do informacija za objavljivanje, neetički je, osim u ekstremnim okolnostima i u zakonitoj formi, kada bi objavljivanje informacije dobijene na takav način jasno služilo javnom interesu.

Novinari i fotografi neće dolaziti do informacija ili slika putem zastrašivanja ili maltretiranja.

Član 9

Privatnost

Štampa će izbjegavati uplitanje u nečiji privatni život, osim ako takva uplitanja nisu potrebna u interesu javnosti.

Obrada priloga koji uključuju lične tragedije će biti urađena obzirno, a pogođenim licima će se prići diskretno i sa saosjećanjem.

Član 10

Osobe optužene za krivična djela

Novine i periodična izdanja neće nikoga tretirati kao kriminalca prije no što je donesena sudska presuda koja to potvrđuje. Novine i periodična izdanja imaju obavezu da ne donose preuranjene sudove o krivici optužene osobe i da štampaju informacije o odbacivanju optužbe ili oslobađanju osobe za koju su ranije objavili da je optužena ili da je suđenje počelo.

Član 11

Zaštita djece i maloljetnika

Novinari ne smiju intervjuisati niti fotografirati djecu mlađu od 15 godina o pitanjima koja se odnose na porodicu djeteta ukoliko roditelji nisu prisutni ili bez dozvole roditelja ili staratelja.

Novine i periodična izdanja oprezno i sa odgovornošću smiju identifikovati djecu mlađu od 15 godina u slučajevima kada su žrtve krivičnih djela. Novine i periodična izdanja ne smiju ni pod kakvim okolnostima identifikovati djecu mlađu od 15 godina koja su umiješana u kriminalne slučajeve kao svjedoci ili optuženi.

Član 12

Reklamiranje i sponzorisanje

Reklame, političke reklame i sponzorisani materijali (članci i dodaci) moraju biti razdvojeni od uredničkog sadržaja i jasno označeni kao ono što jesu.

Sponzorisani materijali moraju jasno ukazivati na izvor sponzorisanja.

Član 13

Povjerljivost izvora informacija

Kad god je to moguće, novinari se trebaju oslanjati na otvorene, identifikovane izvore informacija. Ovakvi izvori trebaju biti pretpostavljeni anonimnim izvorima, čije poštenje i tačnost javnost ne može ocijeniti.

Novinari i njihova izdanja, međutim, imaju obavezu da štite identitet onih koji daju informacije u povjerenju, bez obzira na to da li su ili ne oni izričito zahtijevali povjerljivost.

Član 14

Autorska prava

Izdanja mogu koristiti razumne sažetke, sa ograničenim citatima, materijale iz drugih publikacija ili imalaca autorskih prava, bez izričite dozvole da to urade, sve dok je izvor naznačen na odgovarajući način.

Značajna upotreba ili reprodukcija materijala zaštićenog autorskim pravima zahtijeva izričitu dozvolu imaoaca autorskog prava, osim ako takva dozvola nije navedena u samom materijalu.

Član 15

Interes javnosti

Interes javnosti u značenju ovog Kodeksa treba biti definisan kao postupak ili informacija kojima je namjera da pomognu javnosti u donošenju vlastitog mišljenja i odluka o pitanjima i događajima, uključujući i napore da se otkriju krivična djela ili ozbiljni prekršaji, te da se spriječi da se javnost zavede nekom izjavom ili postupkom pojedinca ili organizacije.

Član 16

Žalbe

Svako izdanje svake publikacije će na prigodnom mjestu sadržati ime, adresu, telefon i, ukoliko je moguće, broj faksa i internet/e-mail adresu odgovornog izdavača i urednika kojima mogu biti upućene žalbe i prigovori.

Urednici i izdavači će osigurati da sve relevantno osoblje bude obaviješteno o ovom Kodeksu.

Urednici i izdavači će takođe osigurati da se odredbe ovog Kodeksa u potpunosti poštuju.

Podnositelj žalbe koji tvrdi da je došlo do kršenja ovog Kodeksa će se obratiti izdavaču ili uredniku odgovornom za publikaciju o kojoj se radi.

Ovaj Kodeks je usvojen na sastanku održanom 29. aprila 1999. u Sarajevu

Kodeks su potpisali:

Nezavisna unija profesionalnih novinara Bosne i Hercegovine

Udruženje novinara Republike Srpske

Savez novinara Bosne i Hercegovine

Sindikata profesionalnih novinara Federacije Bosne i Hercegovine

Nezavisno udruženje novinara Republike Srpske

Udruga hrvatskih novinara u Bosni i Hercegovini

O k o m o n i t o r a

Reporter - osvježenje u pravo vrijeme

Banjalučki dvonedeljnik *Reporter* redovno izlazi već treću godinu. Do ovog trenutka, to je ukupno 55 brojeva. Međutim, posebno medijsko osvježenje predstavlja zadnjih šest brojeva koji se vremenski približno poklapaju sa početkom vazdušnih udara na Jugoslaviju. Prvi dojam bi glasio – iščašena slika rata, ili čak vedra strana rata, ako je uopšte moguća. To je međutim površan, zapravo apsolutno pogrešan zaključak.

Naprotiv, *Reporterova* percepcija rata je izuzetno ozbiljna i odgovorna. Ukratko, profesionalna. To što je *Reporter* istovremeno i duhovit u zla vremena, samo podcrtava žurnalističku vrijednost ponuđenog štiva.

Posebno je originalna ideja “Tačkasti cilj”. Za one koji nisu imali u rukama zadnje brojeve *Reportera*, riječ je zapravo o uvedenom institutu pseudonima. U uvodniku naslovljenom “Tačkasti cilj” (br. 50 od 7. aprila), glavni i odgovorni urednik Perica Vučinić objašnjava, slobodnije parafrazirano, kako je pseudonim jedina preostala i spasonosna formula za beogradske saradnike *Reportera*, koji su po noći meta iz vazduha, a po danu ih love na zemlji.

Slaviša Numić - izvještač od nerva

Slaviša Numić je dugogodišnji predratni dopisnik predratnog Radija i TV Sarajevo, a kasnije RTV BiH. Sa počecima vazdušnih udara po susjednoj Jugoslaviji, ovaj naturalizovani Beograđanin, rođen u Sarajevu, našao se na velikom iskušenju, gotovo u procjepu između razumljivih emocija, jer je stanovnik Beograda, koji se nesmiljeno tuče i profesionalnih obaveza da izvještava tačno i blagovremeno. Korektnog radiofoničnog glasa i ritma, lišenog zamuckivanja ili “šprahfelera”, Numić nekoliko puta dnevno izvještava matičnu kuću pošteno i iscrpno, ne samo o zbivanjima u Beogradu, već i u cijeloj Jugoslaviji. Mada više primjereni radiju, njegovi izvještaji su najbolji dio ratnog bloka RTVBiH.

(Media Plan – Monitoring Centar)

Pretučeni novinari *Novog lista*

Novinari riječkog *Novog lista* Robert Frank i Ronald Brnalj pretučeni su 7. maja u zapadnom dijelu Mostara.

Dva hrvatska novinara su boravila u Bosni i Hercegovini sa namjerom da izvještavaju povodom obilježavanja godišnjice smrti hrvatskog političara Gojka Šuška, inače porijeklom iz Hercegovine.

U saopštenju *Novog lista* se navodi da su 7. maja u noćnim satima novinari od strane neidentificiranih osoba izvedeni iz hotela "Ero" u Mostaru, te su potom pretučeni. Nakon toga im je, po tvrdnjama ovog lista, naloženo da napuste BiH preko graničnog prelaza Metković. Robert Frank je zbog težih povreda smješten na traumatološkoj klinici u Rijeci.

Najvjerojatnije je riječ o politički motiviranom napadu, jer su napadači, po tvrdnjama novinara, tokom maltretiranja psovali "antihrvatsko pisanje" *Novog lista*, a novinare nazivali komunistima.

Novi list je dnevna novina iz drugog po veličini hrvatskog lučkog grada Rijeke, ali svojim pisanjem prevazilazi lokalni značaj. U hrvatskim intelektualnim krugovima smatra se istinski nezavisnom i objektivnom novinom.

Sva novinarska udruženja u BiH i Hrvatskoj su su osudila ovaj napad, a hrvatski član Predsjedništva BiH Ante Jelavić je obećao temeljitu istragu i kažnjavanje krivaca.

Probijanje barijera

Trinaestog maja zvanično je otpočela realizacija projekta "Probijmo barijere – razbijmo tabu" čiji je nosilac agencija SAFAX iz Sarajeva, uz finansijsku podršku Winston Foundation iz Vašingtona. Projekat realizira osam radio stanica iz oba bosanskohercegovačka entiteta. Kroz niz emisija stanice će svojim slušaocima prezentirati program iz nacionalno različitih sredina.

Cilj projekta je da slušaoci dobijaju istinite informacije o pitanjima koja su do sada bila nedostupna ili su o njima postojale predrasude uzrokovane posljedicama rata i medijskim manipulacijama. Emitiranje emisija sa različitih etničkih prostora doprinosi vraćanju međunacionalnog povjerenja u Bosni i Hercegovini i ponovnom povezivanju razbijenog medijskog prostora.

U projektu učestvuju Radio Best, Šipovo; Radio Kontakt, Banja Luka; Radio Srbac, Srbac; Radio Feniks, Prijedor; Radio TNT, Travnik; Radio Goražde, Goražde; Radio postaja Ravne-Brčko, Seonjaci i Radio Studio N, Livno.

"Slobodni B92"!

B92 iznova je na medijskoj sceni. Doduše, za sada samo na internetu. Kao što je poznato, vlasti su 2. aprila zabranili rad ove najpopularnije radio stanice u Jugoslaviji. Sada je, zahvaljujući solidarnosti kolega iz zapadne Evrope, B92 dijelom ponovo oživljen, doduše ne iz Beograda, vjerujemo samo privremeno, već iz neimenovanog centra. Oživljavanje B92 se vremenski podudara sa 10-godišnjicom postojanja ovog radija, što će biti na poseban način obilježeno 24-časovnim programom, nazvanim NetAid, zakazanim za subotu, 15. maja ove godine.

Nova web stranica glasi: <http://www.freeb92.net>

Druga generacija Škole novinarstva

U junu će se upisati druga generacija Škole novinarstva Media plana. Konkursom će se primiti 20 studenata - deset profesionalnih novinara iz bh medija i deset diplomiranih studenata fakulteta društvenih nauka. Školovanje traje godinu dana. Ovaj projekat pomažu Evropska unija, vlada Republike Francuske, a tehničku pomoć su dali i Winston fondacija iz Washingtona, Westminster fondacija iz Londona, TF 1 i Visoka škola novinarstva iz Lila.

Na pragu novog vijeka

☞ SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ☞ GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ☞ MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof.dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof.dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof.dr. Miroljub Radojković (Beograd).

**MEDIA PLAN INSTITUT SARAJEVO U SARADNJI SA VISOKOM
ŠKOLOM ZA ŽURNALIZAM IZ LILA (FRANCUSKA) RASPISUJE**

K O N K U R S

za upis druge generacije Škole novinarstva Media plana 1999/2000 godine.

U Školu će biti primljeno 20 studenata:

- 10 polaznika koji profesionalno rade u bosanskohercegovačkim medijima i imaju najmanje jednu godinu novinarskog iskustva;
- 10 polaznika koji su diplomirali na jednom od fakulteta društvenih nauka i imaju predispozicije za bavljenje novinarstvom.

Kandidati treba da ispunjavaju slijedeće uslove:

1. Da nisu stariji od 27 godina
2. Da imaju preporuku medija (za one koji aktivno rade u medijima)
3. Dokaz o završenom fakultetu (za studente fakulteta društvenih nauka)

Školovanje druge generacije trajće devet mjeseci, po osam sati dnevno prva tri dana u sedmici.

Konkurs je otvoren za kandidate sa područja cijele Bosne i Hercegovine.

Formulari za prijavu se mogu dobiti u

**MEDIA PLAN INSTITUTU – ŠKOLA NOVINARSTVA
Patriotske lige 30/III (zgrada Arhitektonskog fakulteta)
71000 Sarajevo**

Prijave se primaju do **10. juna 1999.god**

Dodatne informacije se mogu dobiti na telefone:

-u Sarajevu: (071) 206-542 i 213-078

-u Banjaluci: (058) 43-524

Testiranje kandidata izvršiće se 12. juna 1999.god. u prostorijama Škole u Sarajevu.

